

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Výběr jmenného znaku pro ministra vnitra
Jana Hamáčka

Seminární práce k předmětu Úvod do kognitivní lingvistiky

Eva Nováková

Akademický rok: 2020/2021

Obor: Čeština v komunikaci neslyšících, 2. ročník, Bc.

Obsah

Úvod.....	2
1 Vlastní jména	3
1.1 Vznik proprií.....	3
1.2 Funkce proprií.....	3
1.3 Antroponyma	4
2 Jmenné znaky	4
2.1 Rozdíl mezi jmenným znakem a jménem v mluveném jazyce	5
2.2 Nabytí jmenného znaku	6
3 Klasifikace jmenných znaků v českém znakovém jazyce dle Faltínové	7
3.1 Obecné (tradiční) jmenné znaky	7
3.2 Jmenné znaky závislé na mluveném jazyce	7
3.2.1 Znaky inicializované	7
3.2.2 Znaky transliterované	8
3.3 Jmenné znaky nezávislé na mluveném jazyce / deskriptivní	8
3.3.1 Jmenné znaky na základě vnější charakteristiky – přímý popis.....	8
3.3.2 Jmenné znaky na základě vnější charakteristiky – odvozené	8
3.3.3 Jmenné znaky na základě vnitřní charakteristiky	8
3.3.4 Další skupiny	8
3.4 Kombinované jmenné znaky	9
3.5 Jmenné znaky s nejasnou motivací nebo neprůhledným významem	9
4 Volba jmenného znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka	10
4.1 HAMÁČEK 1	11
4.2 HAMÁČEK 2	12
4.3 HAMÁČEK 3	13
4.4 HAMÁČEK 4	14
4.5 Výsledek hlasování.....	14
Závěr.....	16
Seznam použité literatury	17
Zdroje obrázků	20
Seznam obrázků	20

Úvod

Koronavirová situace přispěla k tomu, že bylo zapotřebí ustálit oficiální jmenné znaky užívané v médiích (konkrétně ve Zprávách ve znakovém jazyce) pro české politiky. V této seminární práci se konkrétně zaměřuji na výběr jmenného znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka a motivaci vzniku nejen nakonec vybraného jmenného znaku, ale také ostatních návrhů.

V první části se velmi stručně zabývám vlastními jmény, jejich vznikem a funkcí obecně. V druhé části se pak zaměřuji na propria v českém znakovém jazyce, tedy na jmenné znaky. Ve třetí části představuji kategorizaci jmenných znaků v českém znakovém jazyce, kterou v roce 2005 navrhla Radka Faltínová ve své diplomové práci. V poslední části popisuji proces výběru jmenného znaku pro Jana Hamáčka. Ke každému z návrhů jmenného znaku uvádím jeho motivaci a snažím se ho zařadit do některé ze skupin, které vymezuje Faltínová. Na závěr se zamýšlím nad tím, proč Neslyšící veřejnost vybrala právě vítězný jmenný znak.

1 Vlastní jména

Jak uvádí Pleskalová (2014), vznik **vlastních jmen** (proprií) spadá již do dávné minulosti. Souvisí s potřebou od sebe rozlišovat jak jednotlivé členy určitého společenství (vlastní jména osobní, latinsky antroponyma), tak důležité orientační body v krajině (vlastní jména zeměpisná, latinsky toponyma). Dle Pleskalové tvoří propria tzv. sekundární jazykový plán, protože se začínají uplatňovat až při komunikaci na vyšší úrovni. Primární jazykový plán pak tvoří apelativa (jména obecná), která jsou užívána již při jednodušších formách dorozumívání.

1.1 Vznik proprií

Šrámek (1999) nazývá moment vzniku jména **propriálně pojmenovacím aktem**. V tomto momentu je pojmenovatel zároveň tvůrcem jména. Pojmenovatel ví, co a jak pojmenovává, zná daný objekt a záměrně volí motiv pojmenování i jeho jazykové zpracování. Velkou roli hraje také onymická norma a to, jak se tato norma projevuje ve společnosti. Šrámek dále dodává, že při pojmenování dítěte je obvyklé, že se netvoří nové rodné jméno, ale pojmenovovací akt je soustředěn na volbu z již existujícího repertoáru osobních jmen. Tento výběr probíhá na základě vhodnosti jména, jeho módnosti, v souladu se zvyklostmi konkrétního společenství apod.

V **momentu užívání jména** pak dochází k oslabení všeho, co odkazuje k jeho vzniku (tedy např. etymologická průhlednost, původní motivace apod.), a na prvním místě stojí pevně ustálený vztah mezi daným jménem a „jeho“ objektem. Tvůrce jména se mění na jeho uživatele, který může tímto propriem objekt identifikovat, lokalizovat a odlišit od ostatních objektů (Šrámek, 1999). Pleskalová (2014, s. 16) k tomu píše: „*Většina proprií měla při svém vzniku lexikální význam (Daniel 'Bůh je můj soudce', David 'miláček', Jakub 'druhorozený'), ale během svého fungování jej často ztrácela, protože jako pojmenování spojená s pojmenovávaným objektem na základě konvence jej k plnění onymických funkcí nepotřebovala.*“

1.2 Funkce proprií

Jak již vyplývá z textu výše, za hlavní funkce proprií jsou považovány zejména funkce **pojmenovací, identifikační a individualizační** (Pleskalová, 2014). Antroponyma navíc vedle těchto základních funkcí mohou plnit ještě další funkce, a to funkce (1) **komunikativní – deiktickou**, (2) **sociální nebo sociálně zařazující**, (3) **deskriptivní (charakterizační)**, (4) **ideologickou** a (5) **expresivní**, popřípadě jiné, zde nejmenované funkce (srov. Šrámek, 1999).

1.3 Antroponyma

Nový encyklopedický slovník češtiny (Karlík, Nekula, Pleskalová eds., 2016) definuje **antroponymum** jako vlastní jméno jednotlivého člověka (vlastní jméno osobní) nebo skupiny lidí (skupinové antroponymum). Antroponymum tedy v dané společnosti pojmenovává konkrétního člověka a odlišuje ho tak od osob nazvaných jinými vlastními jmény (Pleskalová, 2014). Jak uvádí Faltínová (2008), člověk beze jména je nepředstavitelný, rozplývá se a nelze ho zařadit do žádného kontextu. Neexistuje společnost, která by k dorozumívání vlastní jména nepotřebovala (Pleskalová, 2014). Dle Pleskalové první antroponyma vznikala na základě apelativ, která umožňovala charakterizovat (a tím identifikovat a odlišit) nositele jména, a to buď přímo, nebo nepřímo (přeneseně) na základě metafory či metonymie. Některá vlastní jména měla dokonce ochrannou nebo práci funkci.

Z uvedeného tedy vyplývá, že antroponyma jsou jazykovou univerzálií a objevují se ve všech mluvených jazycích. S osobními vlastními jmény se ale samozřejmě setkáváme také v jazycích znakových. V jejich tvorbě a užívání v rámci mluvených a znakových jazyků můžeme najít shody i odlišnosti (Faltínová, 2008).

2 Jmenné znaky

„Po celém světě jsou v komunitách Neslyšících běžně užívány jmenné znaky, které členové těchto komunit dostávají v různých fázích svého života od jiných Neslyšících a které se liší od jmen legálních (jmen mluveného jazyka), která dostali od rodičů při narození“ (McKee, McKee, Schembri, Adam, 1999; přeložila E. N.).

Kdo má **jmenný znak**, je členem komunity Neslyšících, nebo má na tuto komunitu úzké vazby. I lidé, kteří nejsou neslyšící, ale jsou s Neslyšícími často v kontaktu (slyšící děti Neslyšících rodičů, pracovníci ve školách pro neslyšící, tlumočníci nebo přátelé), tedy mohou dostat svůj vlastní jmenný znak. Jmenné znaky jsou navíc také dávány veřejně známým osobnostem (politikům, sportovcům apod.), o kterých se v komunitě Neslyšících často mluví (McKee, 2016).

2.1 Rozdíl mezi jmenným znakem a jménem v mluveném jazyce

Jak uvádí Faltínová (2008), odlišností mezi jmennými znaky a jmény v mluvených jazycích lze najít celou řadu. První vyplývá již z toho, že znakové jazyky jsou svou povahou vizuálně-motorické, kdežto mluvené jazyky jsou audio-orální (Servusová, 2008). Jmenné znaky jsou tak tvořeny specifickými jazykovými prostředky znakového jazyka, které se liší od jazykových prostředků jazyka mluveného (Faltínová, 2008).

Dubuisson a Desrosiers (1994) zmiňují dvě charakteristiky, které odlišují jmenné znaky od jmen v mluveném jazyce. Nejprve poukazují na to, že jmenné znaky nejsou na rozdíl od jmen v mluveném jazyce používány k oslovení, tedy k upoutání pozornosti. Jmenné znaky jsou užívány v nepřítomnosti označované osoby, popřípadě pokud je přítomna, ale mluví se o ní v 3. osobě. Neslyšící upoutávají pozornost nejčastěji dotykem, např. poklepáním na rameno (Kosinová, 2008), popřípadě zamáváním v zorném poli osoby, se kterou chtějí navázat konverzaci.

Zadruhé Dubuisson a Desrosiers (1994) uvádějí, že jmenné znaky nejsou (na rozdíl od jmen v mluveném jazyce) povinné, závazné. S tím ale Faltínová (2008) nesouhlasí. Ačkoli znakový jazyk vzhledem ke své vizuálně-motorické povaze nepotřebuje vlastní jména k oslovení, je jich zapotřebí k referování o nepřítomné osobě. Uvádí, že ačkoli je v tomto případě možné použít apelativum nebo zájmeno, je tomu tak pouze za předpokladu, že jiné okolnosti (jazykové nebo mimojazykové) zabrání nedorozumění. Dále dodává, že je sice možné danou osobu popsat, to ale neodpovídá požadavku jazykové ekonomie¹. Faltínová (s. 20) píše: „*Tyto složité procesy se dají nahradit jediným jednoduchým aktem: vyčleněním dané osoby jako jednotliviny, jejím specifikováním pomocí „nálepký“, která patří pouze této osobě.*“

Jak již bylo řečeno, jmenné znaky vznikají jako označení v rámci komunity Neslyšících (Faltínová, 2008). Jména v mluveném jazyce totiž nejsou mezi Neslyšícími dostačující. Pro neslyšící děti není jednoduché se je naučit, protože ani své, ani cizí jméno nemohou, na rozdíl od slyšících dětí, zběžně zaslechnout (McKee, McKee, Schembri, Adam, 1999). Jak uvádí Faltínová (2008), pro mnoho Neslyšících je problém přesně si zapamatovat jméno mluveného jazyka, což je dáno tím, že k osobám ve svém okolí referují právě jmennými znaky.

¹ Jazyková ekonomie bývá chápána jako snaha ušetřit jazykové prostředky, ale také energii vynaloženou na jejich užívání. Cílem jazykové ekonomie je zvýšení efektivity a účelnosti komunikace (Svobodová, 2010).

2.2 Nabytí jmenného znaku

Börstel (2017) se ve své práci o jmenných znacích ve švédském znakovém jazyce mimo jiné zaměřil na to, kdy a kdo jmenný znak přiděluje. Z výzkumu vyplynulo, že nejdříve svůj jmenný znak dostávají slyšící děti neslyšících rodičů (CODA²), a to právě od nich. Neslyšící děti pak jmenný znak nejčastěji dostávají až při nástupu do školy, nedoslýchaví přibližně na konci školní docházky. Důvodem toho, že neslyšící získávají jmenné znaky v průměru později než CODA, je, že většina neslyšících dětí má slyšící rodiče a s kulturou Neslyšících tak přichází do styku později. Slyšící pak jmenný znak dostávají až v dospělosti. Börstel toto zjištění označuje za nepřekvapující, protože slyšící (kteří nepocházejí z neslyšících rodin) běžně s komunitou Neslyšících do styku nepřicházejí, pokud například nedocházejí na kurzy znakového jazyka.

Co se týče toho, kdo jmenný znak člověku přidělí, nejčastěji se jedná právě o Neslyšící. Zajímavé ale je, že se v Börstelově (2017) výzkumu v nemalé míře vyskytovaly také případy, kdy jmenný znak dotyčnému přidělila slyšící osoba.

Faltínová (2008) uvádí, že v českém prostředí neslyšící rodiny pro své členy používají inicializované jmenné znaky, dokud z vnější komunity Neslyšících nedostanou deskriptivní znak. Někdy také místo inicializovaných jmenných znaků užívají jmenné znaky obecné (tradiční)³. Faltínová dále píše, že se téměř všichni respondenti v jejím výzkumu domnívali, že jmenné znaky nejčastěji vznikají právě na základě deskripce. Zajímavé je, že také může dojít k přenosu jmenného znaku z jedné osoby na druhou, a to i v případě, že druhá osoba postrádá rys, který motivoval vznik daného znaku. S tím se můžeme setkat například v případě, že žena převezme jmenný znak svého manžela (Wiesnerová, 2021).

² Children of Deaf Adults (CODA International, nedatováno)

³ Seznam obecných (tradičních) jmenných znaků českého znakového jazyka lze najít ve Slovníku znakové řeči (Gabrielová, Paur, Zeman, 1988, s. 308-311)

3 Klasifikace jmenných znaků v českém znakovém jazyce dle Faltínové

Faltínová (2005) ve své diplomové práci⁴ s názvem *Propriálně pojmenovací akty v českém znakovém jazyce* vyděluje pět hlavních kategorií jmenných znaků v českém znakovém jazyce. Činí tak na základě významu znaku, jeho sémantické průhlednosti a závislosti znaku na jazyce mluveném. U znaků, které nejsou odvozené z mluveného jazyka, pak záleží na jejich mimojazykové motivaci (Faltínová, 2008). Jmenné znaky tedy dělí způsobem popsáním v následujících odstavcích.

3.1 Obecné (tradiční) jmenné znaky

Tato kategorie se od ostatních liší tím, že obsahuje pouze jmenné znaky pro křestní jména. Obecné jmenné znaky mají delší tradici a užívají se pro více osob, což není pro jmenné znaky z jiných kategorií typické. Faltínová je podle sémantické motivace a struktury rozděluje do dalších kategorií: **A. v souvislost s legendami o svatých; B. na základě mluveného jazyka; C. jiná motivace; D. nejasná motivace; E. modifikované** (sem spadají znaky z předchozích skupin, které byly nějak pozměněny za účelem odlišení dvou osob se stejným znakem).

3.2 Jmenné znaky závislé na mluveném jazyce

Tuto kategorii Faltínová dále rozděluje na **znaky inicializované** a **znaky transliterované**.

3.2.1 Znaky inicializované

Inicializované znaky lze rozdělit do subkategorií podle toho, zda jsou odvozeny od křestního jména nebo příjmení. Rozlišujeme tedy znaky: **1. podle křestního jména, 2. podle příjmení, 3. podle křestního jména i příjmení**. Dále je rozděluje podle způsobu kódování (prstová abeceda, pomocné artikulační znaky, popřípadě podle toho, zda do nich byl přidán nějaký prvek, který tvoří význam navíc (takové znaky pak označuje jako modifikované).

⁴ Diplomová práce Radky Faltínové vychází v roce 2008 v knižní podobě pod názvem *Osobní vlastní jména v českém znakovém jazyce*, a to jako součást materiálů České komory tlumočnicků znakového jazyka. V této seminární práci je čerpáno zejména z této publikace.

3.2.2 Znaký transliterované

Transliterované jmenné znaky rozdělujeme do tří kategorií na: **1. doslovný překlad příjmení** (apelativní význam mluveného příjmení je převeden do znakového jazyka); **2. kalky – mylný překlad jedné nebo více částí mluveného jazyka** (omyl při převodu apelativního významu mluveného jazyka do znakového jazyka, popřípadě se může jednat o jazykovou hru); nebo **3. na základě podobnosti jména mluveného jazyka s jiným slovem mluveného jazyka** (v tomto případě nejde o překlad, ale o asociace a hru s jazykem).

3.3 Jmenné znaky nezávislé na mluveném jazyce / deskriptivní

Faltínová uvádí, že deskriptivní jmenné znaky jsou v komunitě českých Neslyšících zastoupeny hojně a nachází mezi nimi mnoho podtypů.

3.3.1 Jmenné znaky na základě vnější charakteristiky – přímý popis

Tyto znaky vycházejí z vizuální charakteristiky osoby. Podle konkrétní motivace vyděluje sedm dílčích skupin: **1. vlasy, 2. obličej, 3. tělo, 4. oblečení, 5. chůze, 6. ozdoba, 7. postižení.**

3.3.2 Jmenné znaky na základě vnější charakteristiky – odvozené

Tato skupina zahrnuje jmenné znaky, které nejsou založeny na přímém popisu vizuálního rysu osoby, ale na asociaci, kterou vyvolává. Mezi těmito znaky nachází stejné dílčí skupiny jako u předchozích jmenných znaků, tedy kromě skupin 5. a 6.

3.3.3 Jmenné znaky na základě vnitřní charakteristiky

Tato skupina obsahuje jmenné znaky, které vycházejí z osobností charakteristiky jedince. Stejně jako jmenné znaky na základě vnější charakteristiky je dělí na **přímý popis** a **odvozené**.

3.3.4 Další skupiny

Faltínová dále uvádí několik dalších kategorií spadajících pod jmenné znaky deskriptivní, ke kterým neuvádí žádný detailnější popis. Jedná se o znaky: **podle oblíbené činnosti, podle příhody, podle věci, podle oblíbené postavy, podle zvířete, podle typického gesta, podle typické promluvy a podle místa.** Na závěr jmenuje skupinu jmenných znaků **podle čísla v mateřské či základní škole**, kterou považuje za velmi zajímavou. Referuje k číslům, která

byla dětem přiřazena v mateřské či základní škole a která děti měly na svých osobních věcech a nosily je na oblečení.

3.4 Kombinované jmenné znaky

Tato kategorie je (stejně jako ta následující) podle Faltínové méně početná. Spadají sem znaky, jejichž motivace nebo struktura jsou smíšené.

3.5 Jmenné znaky s nejasnou motivací nebo neprůhledným významem

Do této skupiny Faltínová řadí znaky, u kterých se jí nepodařilo zjistit, čím jsou motivovány, nebo jim dostatečně nerozuměla.

4 Volba jmenného znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka

Jak již bylo uvedeno výše, jmenné znaky komunita Neslyšících nedává pouze svým členům, ale také veřejně známým osobnostem, jako jsou například politici nebo sportovci (McKee, 2016). Ustáleného jmenného znaku pro veřejně známé osobnosti je potřeba například ve zpravodajství. Podle informací od moderátorky Zpráv v českém znakovém jazyce (dále jen Zpráv) Hany Wiesnerové (2021) nastává problém právě ve chvíli, kdy různí moderátoři používají různé jmenné znaky pro tutéž osobu. Na facebookové stránce Zpráv jsme se tak mohli setkat s několika hlasováními o jmenných znacích, například pro argentinského fotbalistu Diego Maradonu nebo českou snowboardistku Evu Samkovou.

V březnu a dubnu roku 2020 probíhala hlasování o jmenných znacích pro řadu českých politiků, kteří v této době často vystupovali na tiskových konferencích a stáli ve středu dění v souvislosti s epidemií koronaviru. Stejně jako v předchozích případech hlasování probíhala na stránkách Zpráv v českém znakovém jazyce, a to prostřednictvím komentářů pod příslušnými příspěvky. O tom, který znak se bude ve Zprávách používat, pak tedy rozhodují jejich diváci, kteří zároveň sledují tuto facebookovou stránku.

V březnu 2020 jako první proběhlo hlasování o jmenném znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka. Diváci měli na výběr ze čtyř návrhů, jejichž autory byli moderátoři Zpráv v českém znakovém jazyce, popřípadě jiný neslyšící (Wiesnerová, 2021).

V následujících podkapitolách se zaměříme na jednotlivé návrhy znaků, jejich motivaci (která je vždy průhledná) a zařazení do systému, který navrhuje Faltínová (2005). Číslování návrhů odpovídá jejich pořadí v příslušném příspěvku (Zprávy v českém znakovém jazyce, 2020).

4.1 HAMÁČEK 1

Obr. 1 HAMÁČEK 1. Foto autor.

Znak uvedený na obrázku č. 1 HAMÁČEK 1 se skládá z písmene H české dvouruční prstové abecedy, za kterým následuje písmeno K české jednoruční prstové abecedy.

Je zřejmé, že tento jmenný znak patří do znaků závislých na mluveném jazyce a je motivován příjmením, přesto ho ale nelze jednoznačně zařadit do žádné z podkategorií, které navrhuje Faltínová (2005). Kvůli tomu, že kromě prvního písmena jména obsahuje také písmeno poslední, ho dle mého názoru nelze počítat mezi znaky inicializované, ke kterým má nejbližší. Iniciálou totiž běžně rozumíme pouze první písmeno. Stejně tak Börstell (2017) mezi inicializované znaky řadí pouze ty, které odpovídají prvnímu písmenu jména. Jak se k tomu staví Faltínová (2005) není dle mého názoru zřejmé. Do jmenných znaků inicializovaných modifikovaných totiž zařazuje jmenný znak pro neznámé příjmení, kdy tvar ruky pro C v jednoruční i dvouruční abecedě krouží před tělem a který respondent okomentoval slovy: „Protože měla ve jménu nápadné C“ (Faltínová, s. 78), z čehož není zřejmé, na které pozici v příjmení C stálo. Zároveň do kategorie inicializovaných jmenných znaků podle křestního jména i příjmení řadí znak, který se skládá ze dvou F v jednoruční prstové abecedě, respondent však uvedl, že vznikl z toho, že dotyčná osoba měla dvě F v příjmení, a o jméně se vůbec nezmiňuje.

Myslím si, že pro znaky utvořené tímto způsobem by mohla být vytvořena samostatná kategorie v rámci znaků závislých na mluveném jazyce. Jmenný znak tohoto typu totiž není ojedinělý. Do této skupiny bychom mohli dále zařadit např. znak KALOUSEK (Wiesnerová, 2021; Mašláňová, 2021).

4.2 HAMÁČEK 2

Obr. 2 HAMÁČEK 2. Foto autor.

Obr. 3 Jan Hamáček v roušce a červeném svetrku na tiskovce po jednání vlády. Foto Úřad vlády ČR.

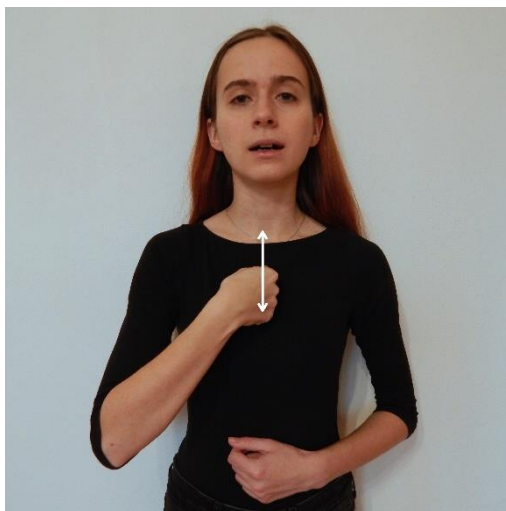
Jmenný znak HAMÁČEK 2 (viz obrázek č. 2 HAMÁČEK 2) je tvořen sekvencí znaku ČERVENÁ a písmene K české jednoruční prstové abecedy. Část ČERVENÁ odkazuje k červené mikiňě, kterou ministr Hamáček nosil na tiskové konferenci a která se stala jakýmsi symbolem koronavirové krize v České republice (viz obrázek č. 3). Písmeno K české jednoruční prstové abecedy opět souvisí s posledním písmenem příjmení.

I v tomto případě je dle mého názoru zařazení toho jmenného znaku do některé z kategorií problematické. Pokud by tvořen pouze znkem ČERVENÁ, bezesporu by se jednalo o jmenný znak deskriptivní utvořený na základě přímé vnější charakteristiky, motivovaný oblečením.

Písmeno K jednoruční prstové abecedy ale opět odkazuje k poslednímu písmenu příjmení, tedy závisí na mluveném jazyce. Tento znak by zřejmě mohl patřit do znaků kombinovaných.

Wiesnerová (2021) a Mašláňová (2021) uvedly několik dalších znaků utvořených podobným způsobem: HLAVÁČEK: HLAVA + K; MORAVEC: MORAVA + C; BABIŠ: BABIČKA + Š. U těchto znaků ale vidíme rozdíl v motivaci použitého znaku znakového jazyka – jsou totiž bez výjimky závislé na mluveném jazyce a nejbližší mají ke znakům transliterovaným. I pro tyto znaky by dle mého názoru bylo možné vytvořit samostatnou kategorii, nejsou ale předmětem této práce.

4.3 HAMÁČEK 3

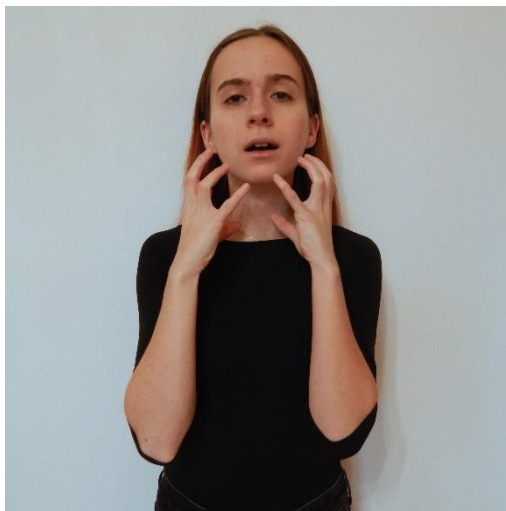

Obr. 4 HAMÁČEK 3. Foto autor.

Jmenný znak HAMÁČEK 3 (viz obrázek č. 4 HAMÁČEK 3) odpovídá znaku ZIP v českém znakovém jazyce.

Znak HAMÁČEK 3 lze bezesporu zařadit do kategorie jmenných znaků nezávislých na mluveném jazyce (deskriptivních) utvořených na základě přímé vnější charakteristiky. Opět se jedná o motivaci oblečením, konkrétně zipem na, pro Jana Hamáčka typické, červené mikině (viz výše, obrázek č. 3).

4.4 HAMÁČEK 4

Obr. 5 HAMÁČEK 4. Foto autor.

Při artikulaci jmenného znaku HAMÁČEK 4 naznačují ruce ve tvaru 5 silnější krk a obličej.

Znak HAMÁČEK 4 lze opět jednoznačně zařadit mezi jmenné znaky nezávislé na mluveném jazyce utvořené na základě přímé vnější charakteristiky. V tomto případě se jedná o motivaci obličejem, konkrétně silnějším krkem, jak je již popsáno výše. Mohlo by se jednat o podobný význam jako v češtině lidové „být oplácán“.

4.5 Výsledek hlasování

Výběr jmenného znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka probíhal v období od 24. do 26. března 2020. Dva dny po skončení hlasování zveřejnily Zprávy v českém znakovém jazyce (2020) výsledek. Nejvíce hlasů získal jmenný znak číslo 1 (v této práci uvedený jako HAMÁČEK 1).

Jedna z komentujících pod původním příspěvkem (Zprávy v českém znakovém jazyce, 2020) tento znak označila za kultivovaný. Stejně tak další hlasující odůvodnil, proč vybral znak HAMÁČEK 1, respektive proč se mu nezamlouvají znaky ostatní. Ke znaku číslo 2 a 3 uvádí, že po skočení koronavirové krize Jan Hamáček červenou mikinu se zipem nosit nebude. Tímto nepřímo vyjadřuje požadavek toho, aby byla motivace znaku platná v delším časovém rozmezí. Přesto v českém znakovém jazyce nacházíme mnoho jmenných znaků, které jsou motivovány proměnlivým rysem (například délkou vlasů). K tomu Faltínová (2008) uvádí, že pokud se změní rys, kterým byl deskriptivní jmenný znak motivován, tento znak dotyčnému většinou

přesto zůstává. Jeden z respondentů v jejím výzkumu ale uvedl, že je možné, aby se znak změnil (např. ze znaku CULÍK na znak OSTRÍHANÝ).

Stejný hlasující se vyjadřuje také ke znaku číslo 4 (HAMÁČEK 4), který považuje za hanlivý. Dle Faltínové (2008) jsou jmenné znaky s „negativní motivací“ mezi Neslyšícími běžnou záležitostí a jsou v této komunitě vnímány zcela nepříznakově, tedy nejsou považovány za urážlivé (jinak je to samozřejmě v případě, že se prostřednictvím tohoto znaku někomu posmívají). Pokud se jedná o takto motivovaný znak pro slyšící osobu, narážíme na kulturní bariéru, protože slyšící jsou v tomto ohledu citlivější a není mezi nimi zvykem upozorňovat zejména na vzhledové „nedokonalosti“, jako jsou například velké zuby nebo „šmajdání“. Vzhledem k tomu, že mnoho Neslyšících rozumí i kultuře slyšících, přistupují k něčemu, co Faltínová označuje jako „preventivní opatření“. To znamená, že pokud pro slyšícího existuje jmenný znak, který by mohl vnímat jako hanlivý, vytvoří mu Neslyšící druhý, formální jmenný znak, který používají v jeho přítomnosti a na veřejnosti. Zřejmě proto neslyšící nechtěli pro Jana Hamáčka jako formální jmenný znak zvolit ten, který je motivován „oplácáním“ obličejem.

Závěr

V této seminární práci jsem se nejprve velmi stručně zabývala proprii v českém jazyce, na což jsem navázala kapitolou o vlastních jménech v jazycích znakových, tedy o jmenných znacích. Po krátkém shrnutí toho, co to jmenné znaky jsou a jak vznikají, jsem v poslední kapitole popsala proces výběru jmenného znaku pro ministra vnitra Jana Hamáčka pro oficiální užití ve Zprávách v českém znakovém jazyce a motivaci vzniku představených návrhů tohoto znaku. Vycházela jsem zejména z práce Radky Faltínové, která vytvořila kategorizaci jmenných znaků v českém znakovém jazyce. Zařazení jmenného znaku do jedné z vyčleněných skupin však nebylo vždy bez problémů.

Na tuto práci bych v budoucnu ráda navázala bakalářskou prací zabývající se podrobnějším výzkumem vzniku jmenných znaků pro české politiky.

Seznam použité literatury

BÖRSTELL, Carl, 2017. Types and trends of name signs in the Swedish Sign Language community. *SKY Journal of Linguistics*. **30**, 7–34. ISSN 14568438. Dostupné také z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=edo&AN=128555510&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

CODA International, nedatováno. *CODA International - Home - CODA INTERNATIONAL* [online] [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.coda-international.org/>

DUBUISSON, Colette a Jules DESROSIERS, 1994. Names in Québec Sign Language and what they tell us about Québec Deaf Culture [online]. Dostupné z: https://lsq.uqam.ca/sites/default/files/Dubuisson_Desrosiers_Names.PDF

FALTÍNOVÁ, Radka, 2005. *Propriálně pojmenovací akty v českém znakovém jazyce*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka a teorie komunikace. Vedoucí práce Alena Macurová.

FALTÍNOVÁ, Radka, 2008. *Osobní vlastní jména v českém znakovém jazyce*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-32-7.

GABRIELOVÁ, Dagmar, Jaroslav PAUR a Josef ZEMAN, 1988. Vlastní jména. In: *Slovník znakové řeči*. Praha: Horizont, s. 308–311. ISBN 40-085-88.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed., 2016. ANTROPONYMUM. In: *Nový encyklopedický slovník češtiny 1. A-M*. Praha: NLN. ISBN 978-80-7422-482-9. MAŠLÁŇOVÁ, Marie, 28. 1. 2021 15:35. [Jmenné znaky]. In: *Facebook Messenger* [online]. [cit. 2021-01-28]. Soukromá komunikace autora práce se členkou komunity Neslyšících.

MCKEE, Rachel Locker, 2016. Sign Language: Name Signs. In: Genie GERTZ a Patrick BOUDREAULT eds. *The SAGE Deaf Studies Encyclopedia*. SAGE Publications, Inc. ISBN 978-1-4833-4648-9.

MCKEE, Rachel Locker, David MCKEE, Adam SCHEMBRI a Robert ADAM, 1999. Name Signs and Identity in New Zealand Sign Language (NZSL) and Australian Sign Language (Auslan). In: *World Federation of the Deaf Congress* [online]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/233785452_Name_signs_in_New_Zealand_Sign_Language_and_Australian_Sign_Language

PLESKALOVÁ, Jana, 2014. *Vlastní jména osobní v češtině* [online]. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6939-8. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/131210>

SERVUSOVÁ, Jana, 2008. *Kontrastivní lingvistika - český jazyk x český znakový jazyk*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-30-3.

SVOBODOVÁ, Diana, 2010. Specifické prvky jazykové ekonomie v současné elektronické komunikaci. In: *Čeština - jazyk slovanský* [online]. Dostupné z: <https://konference.osu.cz/cestina/dok/2010/svobodova-diana.pdf>

ŠRÁMEK, Rudolf, 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2027-X.

WIESNEROVÁ, Hana, 27. 1. 2021 9:05. [Jmenné znaky]. In: *Facebook Messenger* [online]. [cit. 2021-01-27]. Soukromá komunikace autora práce s moderátorkou zpráv v Českém znakovém jazyce.

Zprávy v českém znakovém jazyce, 24. března 2020. [Výběr znaku pro ministra vnitra - JAN HAMÁČEK] In: *Facebook* [online]. [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/113496498714657/videos/2760549917376799/>

Zprávy v českém znakovém jazyce, 28. března 2020. [Výsledek hlasování - JAN HAMÁČEK] In: *Facebook* [online]. [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: https://www.facebook.com/113496498714657/videos/213520523204612/?so=channel_tabs&rv=all_videos_card

Zprávy v českém znakovém jazyce. In: *Facebook* [online]. [cit. 2021-01-27]. Dostupné z:
[Zprávy v českém znakovém jazyce - Hlavní stránka | Facebook](#)

Zdroje obrázků

ÚŘAD VLÁDY ČR. Jan Hamáček v roušce a svetru na tiskovce po jednání vlády [foto]. In: *Reflex.cz* [online]. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/galerie/komentare/117691/slabiny-hamackova-pr-outfitu-chybi-ledvinka-sandaly-s-ponozkami-a-igelitova-taska-v-ruce?foto=5>

Seznam obrázků

Obr. 1 HAMÁČEK 1. Foto autor.	11
Obr. 2 HAMÁČEK 2. Foto autor.	12
Obr. 3 Jan Hamáček v roušce a červeném svetru na tiskovce po jednání vlády. Foto Úřad vlády ČR.	12
Obr. 4 HAMÁČEK 3. Foto autor.	13
Obr. 5 HAMÁČEK 4. Foto autor.	14